

DESANTRALİZASYON VE TÜRKİYE’DE METROPOLİTEN ALAN YÖNETİMLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Ayşe TEKEL

Özet

Hizmetlerin etkin ve verimli verilmesinde önemli araçlardan birisi olan desantralizasyon kamu yönetiminde kamusal işlevler için sorumluluk ve otorite transferi anlamına gelmektedir. Desantralizasyon yerel halkın gereksinim ve beklentilerine, uygun ve etkili bir düzeyde yanıt verebilme özellikleri ile çağdaş ve demokratik bir yönetim yapısının vazgeçilmez unsurları arasında değerlendirilmektedir. Yönetimsel desantralizasyon ilkesi benimsenerek kurulmuş olan ülkemizde, yerinden yönetim sisteminin dolayısıyla kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçası olan büyükşehir belediye yönetimlerinde desantralizasyon ilkesi benimsenmiştir.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de kamu yönetim sisteminin önemli bir parçası olan metropolitan (Büyükşehir) yönetimlerin tarihsel süreçte değişen görev, yetki, sorumluluk alanlarını, mevcut metropolitan yönetim sistemini ve sistemdeki problemleri desantralizasyon kavramı bağlamında değerlendirmek, mevcut sistemdeki problemleri çözmek için ne tür açılımlara yönelmesi gerektiğini tartışmak olarak belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Desantralizasyon, Metropol, Metropolitan Yönetim, Kamu yönetimi, Türkiye.

An Assessment on Decentralization and Metropolitan Area Administrations in Turkey

Abstract

Being one of the important tools of rendering services effectively and efficiently, decentralization means transfer of responsibility and authority for public functions in public administration. Being responsive to the needs and expectations of local people at a suitable and effective level, decentralization is considered among the indispensable elements of a contemporary and democratic administrative structure. In our country which was founded by adopting the principle of administrative decentralization, the municipal administrations which are an integral part of the decentralized system and consequently of the public administration have also adopted the principle of decentralization parallel to the changes taking place in the public administration.

The aim of this study is to assess the historically-changing areas of duty, power and responsibility of the metropolitan administrations that are an important part of the public administration system in Turkey, the existing metropolitan administration system and the problems in the system in the context of the concept of decentralization, and to discuss what kinds of initiatives need to be taken to solve the problems in the existing system.

Key words: Decentralization, Metropolis, Metropolitan Administration, Public Administration , Turkey

1. Giriş

Hizmet üretiminde etkinlik ve verimliliğin sağlanması, rasyonel kaynak kullanımı amacıyla yerel nitelikteki kamusal gereksinimlerin yerinden karşılanmasını öngören desantralizasyon, demokratikleşme sürecinin vazgeçilmez ve ayrılmaz bir parçası olarak giderek önem kazanmaktadır. Desantralizasyon çağın demokrasi anlayışının kaçınılmaz bir gerçeği olarak tanımlanmaktadır.

Desantralizasyon siyasi, yönetsel ve mali olmak üzere üç boyutlu değişimi gerektirmektedir. Desantralizasyon uygulamaları, ülkeden ülkeye, hatta aynı ülkede tarihsel süreç içerisinde değişiklik gösterebilmektedir.

Türkiye'de metropoliten alan yönetimlerinde de bu değişimi gözlemlemek mümkündür.

Türkiye gündemine, metropoliten alan ve metropol olguları ağırlıklı 1960'lı yıllardan sonra girmiştir. Toplum yapısındaki dinamizmin aksettiği metropoliten alanlarda, göç olgusundan kaynaklanan aşırı nüfus birikimi hizmet ve arz talebi arasındaki dengesizliği çoğaltmıştır. 1960'lı yıllarda, planlama ve imar; kent toprağının kullanılması, konut ve belediye sistemi, ulaşım ve kentsel altyapı gereksinimlerinin büyümesi ve çevrenin korunması, hızlı kentleşme ve metropolitenleşme sonucunda ülkenin önemli sorunları haline gelmiş, bu süreç metropoliten nitelik kazanmaya başlamış bulunan kentsel yerleşme alanlarında metropoliten yönetimlerin kurulması yönündeki çalışmalara ivme kazandırmıştır.

Türkiye'de tarihsel süreçte genel kamu yönetimi yaklaşımı çerçevesinde metropoliten yönetimde desantralizasyon ilkesi benimsenmiştir. Son dönemde kamu yönetiminde meydana gelen gelişmeler, yerinden yönetim sisteminin dolayısıyla kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçası olarak büyükşehir belediye yönetiminde değişimini, büyükşehir belediyesi yönetim yapısının yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır. Büyükşehir yönetimine ilişkin son yasal düzenlemelerde büyükşehir yönetimlerinin görev, yetki ve sorumluluk alanları arttırılmıştır. Ancak metropoliten yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukların arttırılması metropoliten alan da kamusal hizmetlerin etkin ve verimli olarak yürütülmesi için yeterli değildir.

Bu kapsamda çalışmanın amacı tarihsel süreçte Türkiye'de metropoliten yönetimlerin kurulmasına yönelik çalışmaları ve yasal düzenlemeleri, mevcut metropoliten yönetim sistemindeki problem alanlarını desantralizasyon kavramı bağlamında irdeleyerek, bunları çözebilmek için ne tür açılımlara yönelmesi gerektiğini tartışmaya açmak olarak belirlenmiştir.

2. Desantralizasyonun Tanımı ve Nedenleri Üzerine

Sözlük anlamı ile desantralizasyon karar mekanizmasının servis ve eylemin gerçekleştirileceği en yakın noktaya devredilmesidir. Kamu yönetiminde desantralizasyon kamusal işlevler için sorumluluk ve otorite transferi anlamına gelmektedir (<http://en.wikipedia.org>). Desantralizasyonun nedenlerini ideolojik, siyasal, işlevsel ve küreselleşme olmak üzere dört temel başlık içerisinde irdelemek mümkündür. Desantralizasyonun ideolojik nedenlerinin başında, merkezi yönetime duyulan güven eksikliği, yerel sorumluluk ve özerklik kavramının gelişimi, katı merkezi yönetime duyulan tepki gelmektedir. Demokratikleşme, özerklik, temsil ve merkezi yönetimin yüklendiği siyasal fonksiyonlar

altında ezilmesi desantralizasyonun siyasal nedenlerini oluşturmaktadır (Bongwa,2004; 2-4). Hizmetlerin etkin ve verimli sunulmasının sağlanması, yerel ihtiyaçlara ve duruma göre servislerin verilmesi, servislerin sağlanmasında özel sektör ve kamu kurumların arasında 'yarışmacılığın' artması desantralizasyonun işlevsel nedenleri arasında sayılmaktadır. Küreselleşmeye paralel bir gelişim gösteren yerelleşme süreci yaygın demokratik gelişmenin de etkisiyle kamu hizmetlerinin en yakın birimlerce sağlanması ilkesinin ve dolayısı ile yerel yönetimlerin güçlendirilmesini hızlandırmaktadır (Köse, 2004; 8).

3. Desantralizasyon Türleri

Desantralizasyon temelde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; Siyasal ve yönetsel desantralizasyon'dur. Bu gruplamaya mali desantralizasyonu da eklemek mümkündür.

Siyasal desantralizasyon, doğrudan doğruya devlet yönetimi ile ilgili olup bu tür yapılanmada yerel yönetimler yasama ve bir dereceye kadar yargısal özerkliğe sahip kılınmaktadır (Köse, 2004; 6). Siyasi desantralizasyon ile vatandaşlara ve seçilmişlere kamuya ilişkin kararların alınmasında ve uygulanmasında daha fazla katılma yetkisi vermek hedeflemektedir.

Yönetsel desantralizasyon devletin aslı işlevlerinin dışında kalan bazı görevlerinin özerk kamu kuruluşlarına bırakılması anlamında dar bir özerkliği içermektedir (Köse, 2004; 6). Yönetsel desantralizasyon yetki genişliği (deconcentration/delegation) ve yerinden yönetim (devolution) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

• **Yetki Genişliği (Deconcentration, Delegation) ;** Yetki genişliğinde merkezdeki kuruluşlar merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli işlevleri yerine getirmeleri için bir ya da daha çok yetkiyi kendi adlarına kullanmak üzere devrederler. Merkezdeki kuruluşların, kimi etkinliklerini taşrada kurdukları örgütler eliyle yürütmeleri, yetki genişliğine dayanan bir uygulamadır (Keleş, 1994;15).Yetki genişliği desantralizasyonun en zayıf biçimi olarak kabul edilmektedir.

• **Yerinden Yönetim (Devolution) ;** Yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının, yine yasaların belirlediği, ya da merkeze bırakılmış olanlardan başka işlevleri görebilmeleri için, tüzel, siyasal ve akçal birtakım yetkilerle donatılmalıdır (Keleş, 1994; 15).

Mali desantralizasyon ise birbiri ile bağlantılı iki konuyu kapsamaktadır. Bunlardan birincisi, yönetimler arasında harcama sorumluluklarının ve gelir kaynaklarının bölüşümüdür. İkincisi ise,

harcamalarını ve gelirlerini belirleme konusunda yerel yönetimlerin sahip olduğu serbesti miktarıdır (Güner, 2005; 1).

4. Desantralizasyonun Avantajları ve Dezavantajları

Katılım, devlet-toplum birlikteliğinin sağlanması, hizmet sunumunda verimlilik ve etkinliğin artması desantralizasyonun avantajları arasında sayılmaktadır (Bongwa, 2004; 10). Desantralizasyon demokratikleşmeyi ve gelişmeyi besleyen bir mekanizma olarak tanımlanmaktadır. Desantralizasyon bir çok hizmetin halka sunulmasında çabukluk ve kolaylık sağlamaktadır. 'Toplumsal refah devleti' kavramının gelişmesi, bir çok yeni toplumsal, ekonomik hak ve yetkinin merkezi yönetimin elinde toplanmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda, bürokrasi içinde uzun ve karmaşık kurallar giderek çoğalmıştır. Desantralizasyon, merkezdeki yığılmayı azaltarak, merkezin yükünü hafifleten bir yönetim biçimidir. Yerel topluluklar bu yoldan, kendi sorunlarının çözümüne katılma, yeni yöntemler deneme, işbirliği ve dayanışma alışkanlıklarını geliştirme olanağı bulmaktadırlar (Keleş, 1993; 234). Desantralizasyon yerel toplulukları oluşturan bireylere, kendi sorunlarını çözmenin türlü yollarını denemek olanağını vermektedir¹ (Keleş, 1994; 20).

Desantralizasyonun dezavantajlarını genel olarak yedi başlık altında toplamak mümkündür. Bunlar;

- Merkezi yönetimle olan koordinasyonun yok olması veya azalması.
- Makro düzeyde ekonomik istikrarsızlık,
- Hizmet sunumunda kalite sorunu,
- Yerel kaynakların amaç dışı kullanımı,
- Ölçek ekonomileri kaybı,
- Yerel'de gücün belli grupların tekeline geçmesi,
- Yeni eşitsizliklerin doğması olarak sıralanabilir

(Bongwa,2004; 10).

Erk ve kaynakların merkezi yönetimin elinde bulunmasının ve servislerin merkezi yönetim tarafından verilmesinin çok boyutlu olarak eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığı savunulmaktadır (Suzuki, 1998; 286). Bunun yanı sıra kaynakların daha ussal olarak kullanılması, uzmanlaşmayı özendirilmesi, merkezi yönetimin erdemleri arasında sayılmaktadır (Keleş, 1994; 19).

¹ Yönetim ve karar verme süreçlerinde yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerin katılımı ile gelişme stratejilerini belirlemeleri gerektiği üzerinde durulmaktadır. (Suzuki, 1998;286)

5. Türk Yönetim Sisteminde Metropol Tanımı, Kriterleri ve Metropolitan Yönetimlerin Dayandığı Temel İlkeler

Türkiye gündemine metropol olgusu 1960'lı yıllardan sonra girmiştir. 1960'larda ülke gündemine giren metropolitenleşme olgusu sağlıklı kentleşme politikalarının yaşama geçirilemeyişinden kaynaklanan bir süreçte gerçekleşmiştir. 1950'lerden sonra yaşanan hızlı kentleşme sürecinde, genel yerleşme politikalarının yaşama geçirilememesi nedeniyle orta ve küçük kentlerin gelişmeleri tam olarak sağlanamamış, büyükşehirler daha da büyüyerek sorunların giderilemez boyutta olduğu yerleşmeler haline gelmişlerdir. 1984 yılına kadar metropoliten alanlarda yaşanan sorunların çözümünde merkezi yönetim etkili olmuştur. 1965-1984 yılları arasında metropoliten yönetimlerin kurulması yönünde bir çok çalışma yapılmış ancak bunlar yasallaşamamıştır. 1965-1984 yılları arasında metropoliten yönetimlerin kurulması çalışmalarında merkezi yönetimin metropoliten alan yönetiminde yetki ve sorumluluk alanları geniş tutulmaya çalışılmıştır. 1984 yılından sonra metropoliten alan yönetiminde merkezi yönetim görev, yetki ve sorumluluklarının büyük bölümünü yerel yönetimlere devretmiştir. Tarihsel süreçte metropoliten yönetim sistemi genel kamu yönetim sisteminde ki değişimlere paralel olarak değişmiştir.

5.1 Metropol Tanımı ve Kriterleri

Türk yönetim ve hukuk sisteminde, metropol tanım ve kriterleri zaman içinde değişiklik göstermiştir. Bu değişikliklerde siyasal süreçler daha etkin olmuştur. 1984 yılına kadar ülke yönetim sisteminde metropoller diğer kentlerden farklı olarak değerlendirilmemiştir. Büyükşehir tanımı ilk olarak 1924 yılında hazırlanan Köy Yasa Tasarısı'nda yer almıştır. Yasa Tasarısı'nda köy, kasaba, kent ve büyükşehir tanımları nüfusa bağlı olarak yapılmıştır. Nüfusu 3.000'den fazla olan yerleşmeler büyükşehir olarak tanımlanmıştır (Göymen, 1983; 18). Ancak bu ilke, 3 Nisan 1930 tarihinde çıkarılan 1580 sayılı Belediye Yasası ile değiştirilmiş, nüfusu 2.000'den yukarı olan bütün yerleşmeler de belediye kurulması olanağı sağlanmıştır.

1984 yılında, 3030 sayılı yasa ile metropoller Büyükşehir adı ile tanımlanmış ve ülke yönetim sisteminde, diğer kentlerden farklı olarak değerlendirilmiştir. 1984 yılında bir kentin büyükşehir olarak tanımlanabilmesi ve bu kentlerde Büyükşehir yönetimlerinin kurulabilmesi için tek bir kriter aranmaktadır. Bu kriter belediye sınırları içerisinde birden fazla ilçe bulunması koşuludur. Bu kriterler göz önüne alınarak 1984 yılında Ankara, İstanbul ve İzmir, 1986 yılında Adana, 1987 yılında Bursa, Gaziantep ve Konya Büyükşehir belediyesi statüsüne kavuşturulmuştur

(Tekel, 2000;44). Ancak aradan geçen süre içerisinde metropoliten özellik göstermemesine karşın bazı il merkezlerinde de yasa ile yeni ilçeler oluşturularak büyükşehir belediyesi kurulması yoluna gidilmiştir. ² 1993 yılında Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin, Kayseri ve Samsun da büyükşehir olarak ilan edilmiştir.³ 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasa ile büyükşehir tanımında değişiklikler yapılmış, Büyükşehir 750 bin nüfus ve en az 3 ilçe veya ilk kademe belediyesine sahip yerleşme olarak tanımlanmıştır..⁴ Ayrıca, bu yerleşmelerin fizikî yerleşim durumları ve ekonomik gelişmişlik düzeylerinin de büyükşehir belediyesi teşkilâtı kurulması için uygun olması koşulu getirilmiştir (Tekel, 2000; 44).

5.2 Metropoliten Yönetimlerin Anayasal Dayanağı

1961 Anayasası’nda metropoliten yönetimlerin oluşturulmasına olanak tanıyan her hangi bir hüküm yer almamıştır. 1961 Anayasası’nın 116. maddesinde yerel yönetim birimleri il, belediye ve köy olarak açıkça belirtilmiştir. Bu birimler dışında, yeni bir yerel yönetim biriminin oluşturulması mümkün değildir. Ancak Anayasa’nın 115. maddesinin son fıkrasında ‘belli kamu hizmetlerinin görülmesi amacıyla birden çok ili içine alan çevrede, bu hizmetlerin yerine getirilebilmesi için yetki genişliğine sahip kuruluşlar meydana getirilmesine’ olanak tanınmıştır (Tekel, 2000; 48). Anayasa’nın 16. maddesinin son fıkrasında da yerel yönetimlerin kendi aralarında birlikler kurmalarını sağlayacak imkan yaratılmıştır. 1961 Anayasası’nın vermiş olduğu bu yetkiye dayanarak, 1961-1982 yılları arasında, belediyeler, daha çok tek tek kimi işlevlerini yerine getirebilmek amacıyla aralarında birlikler kurmuşlardır (Tekel, 2000; 48).

1982 Anayasası’nın 127. maddesi ile ‘Büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebilir’ hükmü metropoliten yönetim sisteminin oluşturulabilmesi için bir dayanak oluşturmuştur. 1983’te kurulan hükümet, 1982 Anayasası’nın 127. maddesinin verdiği yetkiyle, büyükşehir özeklerinde, Büyükşehir yönetimleri oluşturan, özel bir yasa (No.3030) çıkarmıştır. Bu düzenlemeye kadar Türk kamu yönetim sisteminde bir

² Siyasi baskı ve belediye gelirlerini düzenleyen 3030 sayılı yasanın 18. maddesi Büyükşehir belediyesi olma istemlerini arttırmıştır.

³ 1993 tarih, 504 sayılı, Yedi İlde Büyükşehir Belediyesi Kurulması Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname ile Büyükşehir ilan edilen bu kentlerde, büyükşehir belediye sınırları içinde, ilçe belediyeleri yerine ‘alt kademe belediyeleri’ kurulması öngörülmüş ve alt kademe belediyelerinin adlarının, sınırlarının ve nüfus ölçütlerinin Bakanlar kurulunca belirleneceği kuralı getirilmiştir (Keleş, 1993; 137).

⁴ Öngörülen nüfusun, belediye sınırları ve bu sınırlara en fazla 10.000 metre uzaklıktaki yerleşim yerlerinde yaşayanlar olması gerekmektedir. Büyükşehir belediye teşkilâtı kurulacak olan il merkez belediyesinin sınırından itibaren 10.000 metre yarıçaplı alan içinde kalan yerleşim yerlerinin nüfusları bu sayıya dahil edilmektedir.

'temenni' den ileri gidemeyen 'metropolitan alan yönetimi' kavramı 1982 Anayasası'ndan güç alarak ilk kez gündeme gelmiş ve beraberinde yeni bir sistem ve ilişkiler dizgesinin kurgulanması gereğini doğurmuştur (Tekel, 2000; 49).

5.3 Yerinden Yönetim ve Türkiye'de Tarihsel Süreçte Metropolitan Yönetimlere İlişkin Düzenlemeler

1965-2004 yılları arasında metropolitan yönetimlerin oluşturulmasına yönelik bir çok çalışma ve yasal düzenleme yapılmıştır. Bu çalışmalar ve yasal düzenlemeler kronolojik olarak Tablo 1'de özetlenmiştir.

Tablo 1 : Metropolitan Yönetimlerin Oluşturulmasına Yönelik Çalışmalar ve Yasal Düzenlemeler

1965	Bakanlar Kurulu kararı ile İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak İstanbul, Ankara ve İzmir'de 'Nazım İmar Plan Büroları'nın Kurulması.
1972*	'Bakanlıklar arası İmar Koordinasyon Kurulu'nun kurulması.
1972	İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 'Metropolitan Hizmet Birliği Yasa Tasarısı'
1975	İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 'İstanbul Metropolitan Hizmet Birliği Yasa Tasarısı'.
1979**	Bakanlar Kurulu tarafından 'Planlama ve Eşgüdüm Kurulu'nun' kurulması.
1980	İçişleri Bakanlığı ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan 'Büyükşehir Birliği Yasa Tasarısı'.
1980***	'Büyükşehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanması' Hakkında Yasa.
1982	1982 Anayasasınının 127. maddesine 'Büyükşehirler için özel yönetimler.....' oluşturulur kaydının konulması.
1984	Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin kabulü.
1984	Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Yasa (3030 S.K)
2004****	5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası'sının kabulü (10.07.2004).

Kaynak: Erdumlu, G., (1993), *Büyükşehir Belediyeleri Araştırması*, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Başkanlığı, Ankara, s.48-49.

* Ünal, T., (1985), 'Türkiye'de Fiziki Planlama Çalışmaları İçinde Metropolitan Planlama Çalışmalarının Yeri ve Tarihi Gelişimi', *Türkiye'de*

Metropoliten Alan Planlama Deneyim ve Sorunları Kolokyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, Yayın No:2, İstanbul, s.53.

** Keleş, R., (1997), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitapevi, 4. Baskı, Ankara, s.253.

*** *Milli Güvenlik Konseyi Büyükşehir Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana belediyelere Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve İhtisas Komisyonu Raporu*, (1981), T.C Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı, Sayı 101-740/08074, Ankara, s.1.

**** <http://www.belgenet.com/yasa/k5216.html>

Metropoliten yönetimlerin kurulmasına yönelik yasal düzenlemelerin ilki 1965 yılında olmuştur. 30.06.1965 tarihinde Milli Güvenlik Kurulu'nun 86 sayılı kararına dayanılarak hazırlanan kararname'de, İstanbul, Ankara ve İzmir için hazırlanacak olan nazım planların, İmar ve İskan Bakanlığı'na bağlı olarak kurulacak bürolar tarafından yürütülmesi kararlaştırılmıştır. 1967 yılında gerçekleştirilen, İstanbul Bölge Kalkınma Kongresinde, metropoliten planlama gereği genellikle benimsenmiş ve bir metropoliten planlama dairesine olan ihtiyaç bir kararla belirtilmiştir. Bu kongrede, Metropoliten Planlama Dairesinin hazırlayacağı planı, Hükümet, DPT, belediyeler, üniversiteler, meslek kuruluşları temsilcilerinden meydana gelen bir konseyin tasvibi ve Bölge Planlama Dairesi'nin onaylaması öngörülmüştür (Keleş, 1972; 201). Mimarlar Odası tarafından hazırlanmış olan bir raporda da, metropoliten planlama için gerekli olan örgütün kurulmasında yerel özerklik ilkesinin zedelenmemesi gerektiği belirtilmiştir. Rapor, Büyükşehir planlama örgütünün, merkezi yönetimin hakimiyeti altında olmakla beraber, ilgili merkezi karar organıyla temasta bulunmasını, özel sektörle ve yerel yönetim birimleriyle bağlantılarının sağlanmasını öngörmüştür (Keleş, 1972; 202). 1968 yılında İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu, metropoliten yönetimler konusunda yasa tasarısı hazırlamak üzere, araştırma yapmakla görevlendirilmiştir.

Çalışmada, İstanbul ve İzmir'de başlayan ve daha sonra da Ankara'da başlayacak olan Metropoliten Alan Nazım İmar Planlarını uygulamaya koymak için mevcut yasaların yeterli olmadığı, mali ve teknik olanakların da bulunmadığı belirtilmiş, bu plana sahip olacak bir yönetim biriminin olmadığına değinilerek, 'Metropoliten Yönetim' kurma olanaklarının araştırılmasının zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca, kurulacak olan 'Metropoliten Yönetimin', belediyelerin varlığını koruyarak çalışması gerektiği, metropoliten yönetimlerin bölgelerin gerçeklerine ve koşullarına uygun olması zorunluluğu, farklı kentlerde metropoliten yönetim esaslarının birbirinden farklı olabileceğine de değinilmiştir (Tokman, 1988; 210).

21.04.1972 tarihinde İmar ve İskan Bakanlığı'nın isteği ve Bakanlar

Kurulu'nun 7/4345 sayılı kararı ile, uygulamada bütünlük sağlamak ve büyük kentlerin sorunlarını ilgili kamu kuruluşları ile birlikte, 'paket projeler' biçiminde çözmek amacıyla, 'Bakanlıklararası İmar Koordinasyon Kurulu'nun kurulması kararlaştırılmıştır.⁵ İmar ve İskan Bakanlığı'nın başkanlığında, İçişleri, Bayındırlık, Sağlık ve Sosyal Yardım, Ulaştırma, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Turizm ve Tanıtma Bakan'larının bir araya gelerek oluşturdukları bu kurulun görevi: İstanbul-Ankara-İzmir ve ileride metropoliten nitelik gösterecek olan kentlerde, planlama-uygulama-yatırım karar ve tedbirlerine ilişkin işbirliğini sağlamak, metropoliten yönetimler kurulması için gerekli hazırlık çalışmalarını yapmak olarak belirlenmiştir. Yerel Yönetim Bakanlığı'nın kurulması ve Bakanlıklararası İmar Koordinasyon Kurulu'na Yerel Yönetim Bakanlığı'nın da üyeliği ile Kurulun Bakan üye sayısı 9'a yükselmiştir (Ünal, 1985; 53).

1972 yılında hazırlanan Metropoliten Hizmet Birliği Yasa Tasarısı'nda nüfusu 100 bini aşan yerleşim yerleriyle, bunları çevreleyen birimlerin zorunlu olarak katılacakları hizmet birliklerine dayalı bir anakent yönetimi öngörülmüştür. 1975 yılında hazırlanan Hizmet Birliği Yasa Tasarısı'nda aynı model benimsenmiştir. Süreklilik, çok amaçlılık ve zorunluluk bu tasarının da hareket noktaları olmuştur. Her iki tasarıda da birlik başkanının vali olması öngörülmüştür (Keleş, 1997; 237). Bakanlıklararası İmar Koordinasyon Kurulu'na benzer bir Kurul'da 1979 yılında, 'Planlama ve Uygulama Eşgüdüm Kurulu' adıyla kurulmuştur (R.G. 3 Temmuz 1979, No.16685). 1980 yılında İçişleri Bakanlığı ve İmar ve İskan Bakanlığı tarafından 'Büyük Kent Birliği Yasa Tasarısı' hazırlanmıştır. Büyükşehir bölgelerini içine alan bu birliklerin görevi, metropoliten bölge içinde kalan il idaresi, belediye ve köylerin ortak planlama ve uygulama hizmetlerini yerine getirmek, bölge içindeki belediyelerin imar planı hazırlama ve uygulama faaliyetleri arasında eşgüdüm sağlamak olarak belirlenmiştir (Keleş, 1972; 202).

Büyük Kent Birliklerinin amaçları kısaca şu şekilde özetlenmiştir; Birliğin kurulduğu alanda;

- a. Kalkınma planları ile uyumlu olarak, fiziki, sosyal ve ekonomik gelişim planlarını hazırlamak.
- b. Yerel yönetimlerin faaliyeti arasında eşgüdümü sağlamak. Görev ve yetki karmaşasından doğan çelişkili uygulamaları engellemek.
- c. Yerel yönetimlerin kendi güç ve sınırlarını aşan teknik ve sosyal altyapı hizmetlerini plan ve programlara bağlamak,

⁵ 25 Nisan 1972 Gün ve 7/4345 sayılı Bakanlar Kurulu kararı, R.G.9 Mayıs 1972, No: 14182.

yapımlarını üstlenmek, yönetilmesini ve işletilmesini sağlamak.

Yasa Tasarısında yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda, öncelikle İstanbul ve İzmir'de Büyük Kent Birliği kurulması öngörülmüştür. Ancak ek bir madde ile de gerekli hallerde, Bakanlar Kurulu kararı ile diğer metropolitan alanlarda da birliklerin kurulabilmesi yolu açık tutulmuştur. Büyük Kent Birliklerinin yetkileri oldukça geniş tutulmuştur. Ancak bu tasarı, 1980 yılında kadük olmuştur.

1980-83 yılları arasındaki üç yıllık dönem, büyük şehirlerin yönetiminde köktenci bir takım değişikliklerin yapıldığı bir dönem olmuştur.⁶ 1980'li yılların başında, metropolitan planlama çalışmaları sürerken, ülkede yönetime gelen otoriter rejim, planlama-uygulama bütünlüğü açısından da sorun oluşturan çok başlı, parçalı yerel yönetim yapısını önce bütünleştirmeyi ve tek bir 'büyükkent' yönetimine dönüştürmeyi; sonra, bunları kendi içinde daha kalıcı büyüklük ve bütünlüklerde, olabildiğince tekdüze parçalara ayırmayı tasarlamıştır. Bu düzenleme, Milli Güvenlik Konseyi'nin 11 Aralık 1980 yılında Resmi Gazete'de (No: 17187) yayınlanan 34 sayılı Kararı ile gerçekleştirilmiştir (Tekel, 2000; 71). Yeni düzenlemenin dayandığı gerekçe, sözü edilen kararda şöyle dile getirilmiştir: 'Ülkemizdeki hızlı nüfus artışı ve köylerden kentlere olan göç sonucunda büyük kentlerimizin yakınlarında bir çok küçük belediye kurulmuştur.

1930 yılında çıkan Belediye Yasası'nın 2.000 nüfuslu yerlerde belediye kurulmasına imkan vermesi de büyük kentlerimizin yakınlarında bir çok küçük belediyenin kurulmasına neden olmuştur. Bu şekilde 1960'dan 1980 yılına kadar İstanbul'un etrafında 25, İzmir'in etrafında 9, Adana'nın etrafında 4 belediye kurulmuştur. Ancak bu belediyeler; aydınlatma, su, kanalizasyon ve ulaştırma gibi hizmetlerin yeterli bir şekilde halka götürülmesine ve kontrolün aksamasına neden olmuştur. Bu nedenle, kentlerin çevresinde teşekkül etmiş olan bu durumdaki belediyelerin, Sıkıyönetim Komutanlıklarının koordinasyonu ve eşgüdümü altında, onların emrecekleri şekilde ana belediyelere bağlanmasının bir plan dahilinde ve en kısa zamanda sağlanması kaçınılmaz olmuştur' (Milli Güvenlik Konseyi, 1981; 1). Bu kararın uygulanması sonucunda, Türkiye'de belediyelerin sayısı, 1980 yılında 1.700'den, 1981 yılında 1580'e düşmüştür. Aynı zamanda 150 kadar köyün tüzel kişilikleri de kaldırılmıştır (Keleş, 1994; 252).

⁶ 12 Eylül 1980 sonrası, Milli Güvenlik Konseyi'nin 11.12.1980 tarih ve 34 Nolu Kararı ve bunu takiben 8.12.1981 tarihinde çıkarılan 2561 sayılı 'Büyükşehirlerin Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Ana Belediyelere Bağlanması Hakkındaki' yasa, Büyükşehirlerde özel yönetim biçimleri oluşturulmasına yönelik olarak atılmış ilk adımlardır.

1980 gün ve 17187 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 34 sayılı Karar’a uygun olarak yapılan ve o gün için sorun olmayan uygulamaların normal siyasal döneme geçildiğinde hukuki dayanağının tartışma konusu olabileceği gerekçesi ile 08.12.1981 tarihinde Büyükşehirlerin yakın çevresindeki yerleşim yerlerinin anabelediyelere bağlanmasına ilişkin 2561 sayılı, Birleştirme Yasası (R.G, 1981, No: 17538) çıkarılmıştır. Yeni yasa’da, 34 sayılı karar uyarınca Sıkıyönetim Komutanlıkları tarafından Aralık 1980 tarihinden beri yapılmış bulunan uygulamalar geçerli sayılmıştır. Ayrıca Komutanlıkların, bu karar ve uygulamaları, yeni yasa hükümlerine göre gözden geçirmeleri de zorunlu kılınmıştır. Yasa’nın amacı, birinci madde de ‘Enerji, içme ve kullanma suyu, kanalizasyon, ulaşım, toplu taşıma, imar gibi temel belediye hizmetlerinin birbiriyle uyumlu ve bütünleştirici bir planlama içinde, yeterli ölçüde ve verimli bir biçimde yerine getirilmesini sağlamak....’ olarak özetlenmiştir. Bu amacı gerçekleştirilmek için, son genel nüfus sayım sonuçlarına göre, belediye nüfusu 300 binden fazla olan Büyükşehirlerin çevresinde bulunan belediye ve köylerin, bu yasada belirtilen esas ve usullere göre 31.12.1982 tarihine kadar büyükşehir belediyelerine bağlanabilmelerine olanak verilmiştir. Yasa’da Büyükşehir çevresi, Büyükşehir belediyesi tarafından, hizmetlerin kolay ve ucuz bir şekilde götürülebileceği, kentin son binalarından itibaren dışa doğru 2.5-3 km uzağındaki mesafe olarak tanımlanmıştır (Milli Güvenlik Konseyi, 1981: 2). Belediyeleri, büyük belediyelere bağlama yetkisi Bakanlar Kurulu’na verilmiştir. Yasa, nüfus, yerleşim biçimi ve birimler arasındaki uzaklık dikkate alınarak, birden çok sayıda köyün bir mahalle yada ‘belediye şubesi’ olarak büyük belediyelere bağlanabileceklerini de hükme bağlamıştır.⁷ Büyükşehir Belediyelerinin Kurulması’na ilişkin yasa çıkarılırken, önceki bu düzenlemeler esas alınmıştır. ‘Büyükkent’, ‘ilçe belediyeleri’ne’ bölünerek kendi içinde yeni bir hiyerarşik yapı oluşturulmuştur.

1983 Genel Seçimlerden sonra çıkarılan yerel seçimlere ilişkin 18.01.1984 tarih ve 2972 sayılı ‘Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkındaki’ yasa ile; sınırları içinde birden çok ilçe bulunan belediyelerde, birer Büyükşehir belediye meclisi, ilçelerde ise birer ilçe belediye meclisi kurulması, Büyükşehir ve ilçe belediyeleri için ayrı ayrı belediye başkanları seçilmesi öngörülmüştür (Tokman, 1988;209). Mahalli İdareler Seçimi Hakkındaki Yasa (18.11.1984/2972), Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname (23.03.1984/195) ve buna bağlı olarak çıkarılan 3030 sayılı yasa bu

⁷ Katılmalarla yeni bir biçim alan belediyelerin sınırları, belediye meclisi kararı, yönetim kurulunun uygun görmesi ve İçişleri bakanlığının onayı üzerine kesinleşmektedir (Keleş, 1994: 192).

dönemde metropoliten yönetim sisteminin temel, düzenleyici kurallarını getirmiştir (Erdumlu, 1993; 50).

Büyükşehirde yerel kamu hizmetleri, bu düzenlemeler sonucunda ikiye ayrılmıştır. Bunlardan bir bölümünün Büyükşehir belediyelerince, bir bölümünün ise, ilçe belediyelerince yerine getirilmesi öngörülmüştür. Büyükşehir belediyelerinin görevleri, üst düzeyde ele alınması gereken işler olarak tanımlanmıştır. Büyükşehir belediyelerinin görevleri; yerel hizmetler için finansman sağlamak, büyükşehirlerin imar planlarını hazırlamak, onaylamak ve uygulamak, yolların yapım, bakım ve onarımını gerçekleştirmek, çevreyi korumak, parklar ve dinlenme yerleri yapmak, kent içi taşımacılık, su, kanalizasyon, ısıtma, yangın söndürme hizmetlerini yerine getirmek, toptancı halleri kurmak ve işletmek olarak tanımlanmıştır .

Öte yandan ilçe belediyelerine, Belediye Yasası’nda belediye görevi olarak yer aldığı halde Büyükşehir belediyelerine verilmemiş görevler bırakılmıştır. Bununla birlikte, ilçe belediyelerinin, yeşil alanlar, bahçeler, parklar yapmak, toplumsal kültürel hizmetleri sağlamak, toptancı halleri ve mezbahalar yaptırmak gibi görevleri de, Büyükşehir belediyeleri yanında yerine getirebilecekleri hükme bağlanmıştır (Keleş, 1993; 132). Büyükşehir belediyelerinin, görevlerini yerine getirirken, sınırları içindeki ilçe belediyeleri arasında bir denge gözetmek zorunda oldukları da hükme bağlanmıştır. Büyükşehir alanı içinde ilçe belediyeleri arasında hizmetler ve yatırımlar yönünden bütünlük sağlamak üzere, büyükşehir belediye başkanının başkanlığında iki de eşgüdüm kurulması öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, ‘Altyapı Koordinasyon Merkezi’; ikincisi ise, ‘Ulaşım Koordinasyon Merkezi’ olarak adlandırılmıştır.

5.4 Bugünkü (2004 Sonrası) Metropolitan Yönetim Sistemi

2000’li yıllarda Türk kamu yönetim sistemi ciddi bir yapılanma sürecine girmiştir. Kamu yönetiminde meydana gelen gelişmeler, yerinden yönetim sisteminin dolayısıyla kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçası olarak büyükşehir belediye yönetiminde değişimi, büyükşehir belediyesi yönetim yapısının yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılmıştır. 10.07.2004 tarihinde çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Yasası ile büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumluluk alanları yeniden tanımlanmıştır.

5216 sayılı Yasa’da büyükşehir belediyesi; en az üç ilçe veya ilk kademe belediyesinin bulunduğu, bu belediyeler arasında koordinasyonu sağlayan; kanunlarda verilen görev ve sorumlulukları yerine getiren; idarî ve malî özerkliğe sahip ve karar organları seçimle işbaşına gelen kamu tüzel kişileri’ olarak tanımlanmıştır ⁸

⁸ Tanımda geçen idari ve mali özerklik kavramı sınırsız bir özerkliği kapsamamaktadır.

(<http://www.belgenet.com/yasa/k.5216.html>). 5216 sayılı Yasa'da büyükşehir belediyesi uygulamasına tâbi alanlardaki yerel müşterek hizmetlerin, iki düzeyli bir örgütlenme yapısı içerisinde yerine getirilmesi öngörülmüştür. Ancak büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinden oluşan iki düzeyli büyük kent yönetiminin yanında su, kanalizasyon ve ulaşım hizmetleri gibi alanlarda kurulan ve büyükşehir belediyesinin bağlı kuruluşu olan özel nitelikli örgütler de bu hizmet yapısının diğer kısmını oluşturmuştur. Yasada görev bölüşümünde ilçe veya ilk kademe belediye sınırları içinde yapılabilen veya etkileri bu belediyelerin sınırlarını aşmayan yerel müşterek görev ve hizmetlerin ilçe ve ilk kademe belediyelerince yerine getirilmesi esası benimsenmiştir. Büyükşehir çapında planlama ve koordinasyon gerektiren veya yerel bakımdan büyükşehir tarafından yapılması gereken görev ve hizmetlerin büyükşehir belediyesince yapılması öngörülmüştür. Ayrıca ilçe veya ilk kademe belediyelerince de yapılabilecek ancak uygulamada uzlaşmazlıklara yol açacak olan hizmetlerin de büyükşehir belediyesi tarafında yerine getirilmesi hükme bağlanmıştır.

Yasa ile, Büyükşehir belediyelerine 3030 sayılı Yasa ile verilen görev ve yetkilere ilave olarak;

- Nazım imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde uygulama imar planı ve parselasyon planlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin yerine bu planları yapmak veya yaptırmak,
- Yasalarla büyükşehir belediyesine verilen görev ve hizmetlerle ilgili her türlü imar uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak,
- Coğrafi ve kent bilgi sistemini kurmak,
- Sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için binalar yapmak ve bu hizmetlerle ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının binalarını onarmak ve malzeme desteği sağlamak,
- Kültür ve tabiat varlıklarını korumak, bakım ve onarımını yapmak, onarımı mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden yapmak,
- Özel hal ve mezbaha açılmasına izin vermek,
- Merkezî ısıtma sistemleri kurmak, gibi yeni görev ve yetkiler de verilmiştir (<http://www.belgenet.com/yasa/k.5216.html>).

Ulaşım Koordinasyon Merkezinin 3030 sayılı Yasada sayılan görevleri artırılmış, bu merkeze trafik hizmetlerini plânlama, taksi durağı ve araç park yerlerini belirleme gibi yeni yetki ve görevler verilmiştir. Yeni yasa idari işlem ile Büyükşehir sınırlarının genişletilmesini öngörülmüştür. Büyükşehir belediyelerinde imar ve bayındırlık, çevre ve sağlık, plan ve bütçe, eğitim, kültür, gençlik, spor ve ulaşım komisyonunun kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Yeni yasal düzenleme ile ihtiyaçlara göre

değişebilen esnek bir teşkilatlanma yapısı öngörülmüştür. Teşkilatın kurulmasında İçişlerinin Bakanlığı'nın onayı sisteminden vazgeçilmiştir.⁹

5216 sayılı Yasa ile, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediye bütçelerinin kesinleşmesinde öngörülen ve en önemli vesayet uygulamalarından biri niteliğindeki bütçelerin vali tarafından onaylanması sistemine son verilmiştir.¹⁰

Yasa ile getirilen bir diğer önemli değişiklik hizmetlerin yürütümü ile ilgili olarak büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyeleri arasında çıkacak ihtilafların çözümü konusunda, yönlendirici ve düzenleyici kararlar alma yetkisinin büyükşehir belediye meclisine verilmiş olmasıdır (<http://www.belgenet.com/yasa/k.5216.html>).

5.5 Mevcut Metropoliten Yönetim Sistemindeki Problem Alanları

Son yasal düzenlemelerde metropoliten yönetimlerin görev, yetki ve sorumluluk alanları genişletilmiştir. Ancak metropoliten alanlarda metropoliten yönetimlere yeni, görev, yetki ve sorumluluğun devredilmesi desantralizasyonun temel girdileri açısından önemli bir gelişme olmasına karşın kendi içerisinde bir çok sorunsalı da içermektedir. Bu sorunları aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

- Yeni yasayla birlikte metropoliten alan bütünü içerisinde ilçe ve alt kademe belediyeleri sayısının artması hizmetlerin sunumu, planlama ve yönetimde eşgüdüm ve koordinasyon sorunlarını da beraberinde getirecektir.
- Yeni yasal düzenlemelerde karar alma süreçlerinde halk katılımının etkin rol alacağı mekanizmalar öngörülmemiştir.
- Büyükşehir belediyelerinin görev ve yetkileri artırılmış ancak mali imkanları hususunda herhangi bir düzenlemeye gidilmemiştir.
- İlçe ve ilk kademe belediyelerinin Büyükşehir belediyesi'nin katı idari vesayeti altında bulunması yerinden yönetim ilkesi ile çelişmektedir.
- Büyükşehir belediyelerinin cari harcamalar için borçlanabilmelerine olanak tanınması, kamu finansman dengeleri açısından sorun oluşturabilecek niteliktedir.

⁹ Birimlerin kurulması, kaldırılması veya başka bir birim ile birleştirilmesi, Belediyeler Yasasındaki hükme istinaden, büyükşehir belediye meclisinin yetkisine bırakılarak ihtiyaç ve hizmetlere göre sürekli gelişen ve değişen bir teşkilât yapısının oluşması sağlanmaktadır.

¹⁰ Büyükşehir belediye bütçesinin doğrudan, ilçe ve ilk kademe belediye bütçelerinin ise, yatırım ve hizmetlerde bütünlüğü sağlayacak şekilde aynen veya tadilen büyükşehir belediye meclisince kabul edilmesi öngörülmüştür.

6. Sonuç

Tarihsel süreçte metropoliten yönetimlerin kurulması çalışmalarında merkezi yönetimin metropoliten alan yönetiminde yetki ve sorumluluk alanları geniş tutulmaya çalışılmıştır. 1984 yılına kadar metropoliten alanlarda, yerleşme, değer ve kaynakların korunması, alan kullanımı ve bölgesel-kentsel altyapıya ilişkin plan kararlarının alınmasında ve alınan kararlar doğrultusunda gelişmenin yönlendirilerek denetlenmesinde merkezi yönetim etkili olmuştur. Ancak süreç içerisinde metropoliten alan yönetiminde merkezi yönetim yetki ve sorumluluğu ağırlıklı olarak yerel yönetim birimlerine aktarmıştır.

Metropoliten alan ölçeğinde hizmetlerin etkin ve verimli biçimde verilmesi ve katılımın sağlanabilmesi için 1984 sonrasında metropoliten alanlarda iki kademeli bir yönetim biçimi tercih edilmiştir. Bu yapı 2004 yılında çıkarılan 5216 sayılı yasa ile devam ettirilmiştir. .

5216 sayılı yasa ile büyükşehir yönetimleri yeniden yapılandırılmıştır. Temelde bu değişim desantralizasyon kavramına dayanmaktadır. Büyükşehir belediye yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması sürecinde etkinlik, saydamlık, hesap verebilirlik ve katılımcılık temel amaçlar olarak belirlenmiştir. Metropoliten alanlarda yaşanan sorunların çözümünde yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukların artırılması desantralizasyonun temel getirileri bağlamında önemli bir gelişme olmakla birlikte desantralizasyonun dezavantajları bağlamında bir çok sorunsal da içermektedir. Bu sorunların çözümü ise aşağıda yer alan açılımları zorunlu kılmaktadır.

Büyükşehir yönetimlerin üstlendikleri görev ve sorumlulukları yerine getirebilmeli için gerekli kapasite ve donanımına sahip olmaları, yönetsel verimlilik kavramı bağlamında kurumsal yapılarını oluşturmaları, şeffaflık, hesap verebilirlik, katılım ilkelerini benimsemeleri gereklidir. Katılım çok boyutlu olarak düşünülmeli, hem yönetime hem de büyükşehir belediyeleri faaliyetlerine dair gerekli bilgilere erişimi de kapsmalıdır. Büyükşehir Belediyesinin üstlendiği hizmetleri etkin ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için performans denetimi ve yönetimini sağlayacak biçimde yönetim yapısı içerisinde yeniden yapılanması gerekir. Bu yapılanmanın belediye sınırlarının üzerinde çoklu katılımı gerektiren, ilişkiler ağı çerçevesinde bölge, ülke ve uluslararası düzeyde metropoliten yönetim kavramı bağlamında ele alınması zorunludur.

Kaynakça

- BONGWA, A., (2004). "Desentralization", *Public Managment and Urban Governance in Transitional Countries Courses Session Handout, Institute for Housing and Urban Development Studies*, Rotterdam-Netherlands, 24 March-16 June.
- ERDumlu, G., (1993). *Büyükşehir Belediyeleri Araştırması*, DPT Sosyal Planlama Genel Müdürlüğü Araştırma Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- GÖYMEN, K., (1983). *Bir Yerel Yönetim Öyküsü 1977-1980 Ankara Belediyesi Deneyimi*, Özgün Matbaacılık, Ankara.
- GÜNER, A., (2005). "Mali Özerklik Çerçevesinde Yerel Yönetimlerin Gelirleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Türkiye'de Yeniden Mali Yapılanma*, 20. *Türkiye Maliye Sempozyumu*, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Decentralisation>, 22 Eylül 2006, saat. 16.30
- <http://www.belgenet.com/yasa/k5216.html>, 29 Eylül 2006, saat.17.00
- KELEŞ, R., (1972). *Şehirciliğin Kuramsal Temelleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Yayın No:332, Ankara.
- KELEŞ, R., (1993). *Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar (1975-1992)*, IULA-EMME Yayını, İstanbul.
- KELEŞ, R., (1994). *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul.
- KELEŞ, R., (1997). *Kentleşme Politikası*, İmge Kitapevi, 4. Baskı, Ankara.
- KÖSE, Ö., (2004). "Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi", *Sayıştay Dergisi*, No: 52, T.C Sayıştay Bakanlığı Yayını, Ocak-Mart, Ankara.
- Milli Güvenlik Konseyi, Büyükşehir Yakın Çevresindeki Yerleşim Yerlerinin Anabelediyelere Bağlanması Hakkında Kanun Tasarısı ve İhtisas Komisyonu Raporu*, (1981). T.C Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi Başkanlığı, Sayı 101-740/08074, Ankara.
- Resmi Gazete* (1972). 9 Mayıs 1972, No.14182.
- Resmi Gazete* (1979). 3 Temmuz 1979, No.16685.
- Resmi Gazete* (1981). 8 Aralık 1981, No.17538.
- SUZUKI, U., (1998). "Metropolitan Governance; Strategies for Capacity Building", *Asian Review of Public Administration*, Vol.X, No.1-2, January, Hong Kong.
- TEKEL, A., (2000). *Metropolitan Planlama ve Planlamanın Yönetimi; 1969-1984 Dönemi Ankara Deneyimi*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü, Kent ve Çevre Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- TOKMAN, Y., (1988). "3030 Sayılı Yasa'ya Göre Büyükşehir Yönetimlerinin Durumu", *Şehircilik, Hukuk ve Yönetim İlişkileri, Türkiye 12. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, 16-18 Kasım, Ankara.
- ÜNAL, T., (1985). "Türkiye'de Fiziki Planlama Çalışmaları İçinde Metropolitan Planlama Çalışmalarının Yeri ve Tarihi Gelişimi", *Türkiye'de Metropolitan Alan Planlama Deneyim ve Sorunları Kolokyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayını, Yayın No:2, İstanbul.